

Odkup Okrešlja

So v ozadju bili res naravovarstveni motivi?

✍️ Tomaž Poličnik

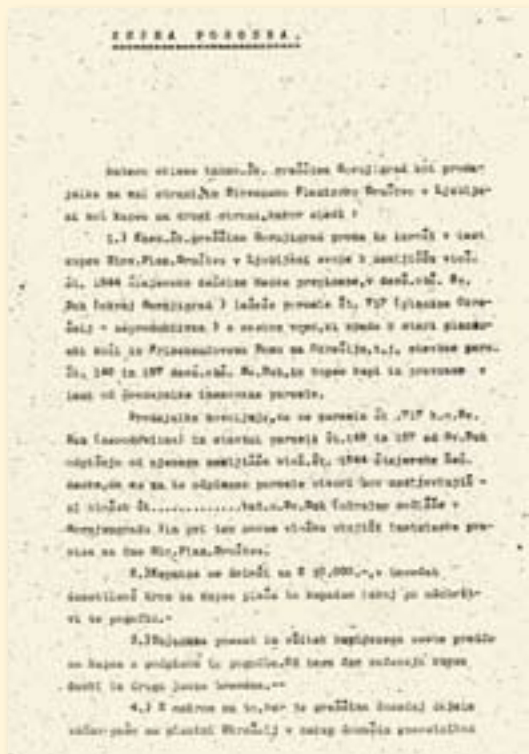
Frischaufov dom na Okrešlju

Leta 1931 je Savinjska podružnica Slovenskega planinskega društva (v nadaljevanju SPD) odkupila območje Okrešlja v Logarski dolini. Ozemlje naj bi bilo odkupljeno za namen varstva narave, saj se pozneje kažejo prizadevanja za ustanovitev narodnega parka Logarska dolina-Okrešelj (Peterlin, 1994). Vendar pa dokumentacija kaže, da so bili prvotni motivi za odkup Okrešlja drugačni.

Logarska dolina je ena izmed treh ledeniških dolin (Robanov kot, Logarska dolina, Matkov kot), ki ležijo v severovzhodnem predelu Kamniško-Savinjskih Alp. Obkrožajo jo mogočni vrhovi, ki se dvigujejo nad 2000 m. Na koncu doline, nekaj več kot pol ure hoda naprej od slapa Rinke, se nahaja Okrešelj. Okrešelj je ledeniška amfiteatralna krnica pod strmimi stenami Turske gore, Rink, Križa in Mrzle gore. Zaradi lepote in neokrnjenosti narave so že kmalu po 1. svetovni vojni začeli razmišljati

o zavarovanju območja Kamniško-Savinjskih Alp. Leta 1987 je občina Mozirje zaradi naravnih lepot zavarovala Logarsko dolino kot krajinski park, ki obsega 24 km². Istega leta je bil poleg Logarske doline kot krajinski park zavarovan tudi Robanov kot.

Za boljše razumevanje se je na začetku potrebno ozreti še nekoliko nazaj, na konec 19. stoletja. V tistem času se je na Slovenskem čutil močan pritisk nemških krogov tako na socialnem kot tudi na kulturnem področju. Planinstvo pri tem ni bilo izjema. Table in kažipoti so bili v nemščini, planinske kočje so bile v lasti Nemcev oz. Nemškega in avstrijskega alpskega združenja (DÖAV – Deutscher und Österreichischer Alpen Verein). Območje Kamniško-Savinjskih Alp je dajalo občutek nemške zemlje. Vendar so Slovenci v gorah videli simbol narodnostne identitete, ki jo je potrebno braniti. V takšnem ozračju je bilo 27. februarja

Kupna pogodba iz leta 1921

1893 v Ljubljani ustanovljeno Slovensko planinsko društvo (v nadaljevanju SPD). Pol leta kasneje, 28. avgusta 1893, mu je sledila ustanovitev Savinjske podružnice SPD v Mozirju, katere glavni ustanovitelj je bil Franc Kocbek. Ena izmed ključnih nalog društva in podružnice je bila poleg markiranja ter urejanja planinskih poti tudi obramba simbola slovenstva – slovenske gore.

TEŽNJE SAVINJSKE PODRUŽNICE SPD

Okrešelj je imel zato za Savinjsko podružnico velik pomen. Člani podružnice so že od same

ustanovitve želeli zgraditi kočo na Okrešlju, kjer pa je že od leta 1876 stala nemška kočica. V tistem obdobju je bilo zemljišče Okrešlja v lasti nadškofijskega veleposestva v Gornjem Gradu. Leta 1894 je Savinjska podružnica na naslov nadškofijskega veleposestva v Gornjem Gradu poslala prošnjo za izgradnjo kočice. Prošnjo je takratni oskrbnik Hofbauer zavrnil. Janko Orožen je v knjigi Zgodovina planinskega društva Celje zapisal, da »kupiti sveta sicer ni bilo mogoče, ker je bilo škofijstvo mnenja, da ga ne sme prodajati. Podružnica se je torej morala odločiti, da si vzame potreben svet samo v kratkoročni ponavljajoči se najem.«¹

Pet let kasneje, leta 1899, je podružnici s pomočjo krovne organizacije SPD v Ljubljani uspelo doseči najem zemljišča, kjer so še isto leto postavili delavsko kočico. Leta 1907 je tako slovensko delavsko kočico kot nemško kočico porušil snežni plaz, kar so člani Savinjske podružnice znali izkoristiti. Leto kasneje so na najetem zemljišču zgradili

¹ Zgodovina planinskega društva Celje, J. Orožen, 1963: 30

Kupna pogodba iz leta 1931

in odprli planinsko postojanko, ki so jo poimenovali Frischaufov dom na Okrešlju.

Težnje Savinjske podružnice, da bi pridobila ozemlja, kjer so stale nemške koč, v slovenske roke, se kažejo v odkupih, ki jih je podružnica izvajala na področju Logarske doline že pred 1. svetovno vojno. Orožen zapiše: »Zavedajoč se svoje velike dolžnosti v Logarski dolini je leta 1894 Savinjska podružnica kupila od Janeza Piskernika 2 orala zemljišča, na katerem je bilo tudi nemško zavetišče.«² Savinjska podružnica je na poti z Ojstrice preko Klemenškove planine v Logarsko dolino »vmes želela zgraditi majhno vmesno koč, nato pa večjo planinsko postojanko, ki naj bi nosila Frischaufovo ime.«³ V ta namen je podružnica pod Ojstrico leta 1903 kupila 600 m² planine. Zaradi pomanjkanja sredstev do uresničitve ideje o izgradnji postojanke takrat ni prišlo, zaradi začetka 1. svetovne vojne pa so se prizadevanja podružnice glede Okrešlja nekoliko umaknila v ozadje.

² Zgodovina planinskega društva Celje, J. Orožen, 1963: 32

³ Zgodovina planinskega društva Celje, J. Orožen, 1963: 27

KUPNA POGODBA LETA 1921

V Nadškofijskem arhivu v Ljubljani sem odkril kupno pogodbo za odkup Okrešlja, ki je bila datirana z letom 1921. Po koncu 1. svetovne vojne je Savinjska podružnica s pomočjo krovne organizacije, SPD v Ljubljani, podpisala pogodbo za odkup območja Okrešlja. 29. julija 1921 so pogodbo podpisali načelnik Fran Tominšek in tajnik Pavel Kunaver za SPD ter škof dr. Anton Bonaventura Jeglič za Ljubljansko škofijo.

V 1. točki kupne pogodbe je določeno, da knezoškofijska graščina v Gornjem Gradu proda Slovenskemu planinskemu društvu v Ljubljani »svoje k zemljišču vlož. št. 1544 štajerske deželne deske predpisane, v davčni občini Sv. Duh (okraj Gornjigrad) ležeče parcele št. 717 (planina Okrešelj – neproduktivna) s svetom vred, ki spada k stari planinski koči in Frischaufovemu domu na Okrešlju, tj. stavbne parcele št. 149 in 157 davčna občina Sv. Duh, in kupec kupi in prevzame v last od prodajalke imenovane parcele.«⁴ Pogoj za sklenitev kupne

⁴ Kupna pogodba, 29. julij 1921

pogodbe je bil tudi, da SPD še naprej daje v najem pašo posestnikom, ki so že prej pasli na tej planini.

Vendar vse ni šlo tako tekoče. Kupno pogodbo je Stolni kapitelj zavrnil z razlogom, da se še ne ve, kako bo potekalo izvajanje agrarne reforme oz. kako bo agrarna reforma vplivala na cerkvene veleposesti. Agrarna zakonodaja po 1. svetovni vojni namreč ni omenjala veleposesti, ki jo je imela v lasti Cerkev. Namen agrarne reforme je bil odpraviti oblike zemljiškoposestnih odnosov, ki so nastali po letu 1848 iz zemljiške odveze. Površina zemljišča, ki je bila nad zemljiškim maksimumom, je bila razlaščena, vendar se ni razdelila v zasebno last, ampak v zakup. Pomanjkanje zainteresiranosti za izvajanje agrarne reforme kaže dejstvo, da je nova oblast po 1. svetovni vojni z obljubami o agrarni reformi želela pomiriti

nezadovoljno kmečko ljudstvo. Obljube so bile zgolj sredstvo za pomiritev razmer in pridobivanje volilnih glasov. Leto zatem, 2. avgusta 1922, je SPD ponovno zaprosila Stolni kapitelj za odobritev kupne pogodbe za nakup Okrešlja z zagotovilom, da so pri glavnem referentu ministrstva za agrarno reformo dobili informacijo, da kupna pogodba ne bo imela nobenega škodljivega vpliva pri izvršitvi agrarne reforme. Predlagali so, da se dopiše klavzula, s katero bi zagotovili, da se pri izvršitvi agrarne reforme ta parcela ne sme vračunavati v maksimum graščine. Vendar pa se Stolni kapitelj na to prošnjo ni odzval.

KUPNA POGODBA LETA 1931

Po skoraj desetih letih, ko so bile nejasnosti glede izvajanja agrarne reforme odpravljene, so 12.

Gore nad Okrešljem FOTO: STANE SKRJANEC

aprila 1931 ponovno sestavili kupno pogodbo za odkup območja Okrešlja. Ljubljanska nadškofija jo je podpisala 29. aprila 1931. Pogodbo sta podpisala Fran Tiller, tedanji načelnik Savinjske podružnice, in škof dr. Gregorij Rožman. Overovil jo je Mate Hafner, notar v Ljubljani. S sklenitvijo pogodbe in overovitvijo notarja pa nakup še ni bil zaključen. Pogodbo je 7. septembra 1931 odobrilo kmetijsko ministrstvo v Beogradu, 22. decembra 1931 jo je potrdil Stolni kapitelj v Ljubljani, 29. februarja 1932 Davčna uprava v Gornjem Gradu, 30. maja 1932 Pravosodno ministrstvo Kraljevine Jugoslavije in šele več kot leto po podpisu, 10. junija 1932, Kraljevska banska uprava Dravske banovine. Tako je Savinjska podružnica dobila v last ozemlje, ki ga je pozneje namenila varstvu narave.

Do leta 1938 zakonodaje na področju zavarovanj širših območij ni bilo. Šele takrat je izšla uredba o narodnih parkih, ki je spodbudila zamisel o ustanovitvi narodnega parka Logarska dolina-Okrešelj. Savinjska podružnica je leto po sprejetju uredbe o narodnih parkih, 30. novembra 1940, na naslov Kraljevske banske uprave Dravske banovine poslala predlog o razglasitvi Narodnega parka Logarska dolina-Okrešelj. Šumarski odsek je s predlogom seznanil tudi odsek za varstvo prirode pri Prirodoslovnem društvu v Ljubljani in sporočil, da se bo predlog obravnaval na seji banovskega odbora za zaščito prirode skupaj s predlogom imenovanja območja Doline Triglavskih jezer za narodni park na naslednji seji, ki se naj bi sklicala v prihodnjem mesecu ali dveh. Vse je že kazalo, da bo prišlo do imenovanja območja na Okrešlju v Narodni park Logarska dolina-Okrešelj v zelo kratkem času, zato je Savinjska podružnica SPD že dala narediti emajlirane modre table z belim napisom »Narodni park Logarska dolina-Okrešelj. Ščitite rastlinstvo in živalstvo!« (Peterlin, 1994). Komaj nekaj mesecev po oddanem predlogu o zavarovanju in prejetem odgovoru banskega odbora, da bodo predlog obravnavali na prihodnji seji, se je začela 2. svetovna vojna. Seje banskega odbora za zaščito prirode ni bilo in tako do zavarovanja območja na Okrešlju z nazivom narodni park Logarska dolina-Okrešelj nikoli ni prišlo.

SLOVENSKA ZEMLJA, SLOVENSKE GORE!

Do sedaj je bilo znano, da je v letu 1931 Savinjska podružnica SPD izvedla odkup območja Okrešlja. Prizadevanja za ureditev naravnega parka in kasneje predlog za njegovo imenovanje so kazali, da je bil že sam odkup izveden s tem namenom. Vendar pa je novejša raziskava pokazala, da prvotni motiv odkupa ni bil naravovarstven, ampak narodnostni. To se kaže tudi v odkupih zemljišč, ki jih je Savinjska podružnica izvajala v Logarski dolini pred 1. svetovno vojno. S tem je želela ohraniti lastništvo slovenske zemlje v slovenskih rokah.

SLOVSTVO:

Orožen J. 1963. Zgodovina Planinskega društva Celje. Tipkopis: 110 str.

Peterlin S. 1994. Narodni park Logarska dolina-Okrešelj: nekaj dokumentiranih drobcev iz let 1931–1932. V: Mohorjev koledar. 1994. Celje, Mohorjeva družba: 43–45. ◉